

О.В.Герасименко

викладач кафедри географії

та методики її навчання

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини

РОЛЬ БЛАГОДІЙНИКІВ, ПОПЕЧИТЕЛІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОСВІТУ ВИХОВАНЦІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Метою нашого дослідження є розкриття ролі благодійників, попечителів у реалізації права на освіту вихованців загальноосвітніх навчальних закладів України у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.

Друга половина ХІХ –початок ХХ ст. час розвитку загальноосвітніх навчальних закладів. До категорії середніх навчальних закладів спочатку входили гімназії та народні училища; потім училища розділилися на двокласні і однокласні, міністерські та приходські; пізніше з'явилися реальні, комерційні, ремісничі училища. Крім того, на території України існували єврейські і німецькі училища та початкові школи. [4,с.140]. На утримання загальноосвітніх закладів виділялись як державні кошти, так і залучались добровільні пожертви.

Ще у 1828 році в „ Статуті гімназій та повітових і приходських училищ ” в розділі 7 „Про благодійників навчальних закладів” чітко виписаний порядок надання пожертв навчальним закладам: нагороджуючи зусилля і старання вчителів та інших чиновників навчального відомства, влада не залишала без уваги і багатьох інших, хто сприяв матеріально зміцненню навчальних закладів. З вдячністю приймались пожертви приватними особами . [2,с.1097]

Потомственным почесним громадянством було відзначено добровільну діяльність (і чи не перших серед українців) цукрозаводчиків Федора Симиренка та братів Яхненків. Грамоти про цю відзнаку вони отримали

особисто з рук Миколи І під час його відвідин Києва. Син Федора, Платон, влаштував у себе на хуторі безплатну школу при своєму заводі й ремісниче училище, а також утримував бібліотеку. 10% від своїх прибутків брати Смиренки жертвували на розвиток культури. Коштом Платона Смиренка було видано шевченків «Кобзар». »[4,с.224]

Важливе значення в добродійній підтримці навчальних закладів мала діяльність почесних попечителів та смотрителів. Вони ставали одночасно й організаторами, і учасниками добродійної діяльності на користь своїх навчальних закладів. Особливе значення відіграла добродійність Тишкевичів Браницьких, Крашевських, Краєвських, Потоцьких, Галаганів, Васильченків, Гундиусів у Київському навчальному окрузі [5].

До кінця ХІХ століття благодійність у Російській імперії стала настільки масштабним суспільним явищем, що у 1892 році була створена спеціальна комісія, у віданні якої були законодавчі, фінансові і навіть шарові аспекти добродійності [1].

У „Положенні о гимназиях Министерства Народного Просвещения” (1911) до прав і обов’язків попечительської ради входило: відгук про кандидатів на посади законовчителів, вчителів і вчительок, класних наставників (наставниць), вихователів (виховательок), лікаря, що представляються директором (або начальником) гімназії на затвердження попечителя навчального округу; завідування господарською частиною гімназії і пансіону, що знаходився при ній, або гуртожитку; введення плати за навчання і за проживання в пансіоні або гуртожитку, звільнення від плати за навчання, за клопотанням педагогічної ради, малозабезпечених учнів і призначення відмінникам за успіхи і поведінку стипендій і одноразових посібників; відкриття паралельних класів; представлення попечителю навчального округу пропозицій про введення необов’язкових предметів, про облаштування церкви і відкриття пансіону; ; схвалення пропозицій педагогічної ради про розподіл позакласних занять вихованців (або вихованок) пансіону; роботу бібліотек; представлення попечителю навчального округу висновків ухвал педагогічної

ради про звільнення учнів з гімназії та рекомендації до вступу в інші навчальні заклади Міністерства народної освіти тощо [3].

Отже, попечителі навчальних закладів не тільки здійснювали нагляд, але й утримували за рахунок благодійних коштів освітні установи, реалізуючи таким чином право на освіту вихованців загальноосвітніх навчальних закладів України у другій половині XIX – на початку XX ст.

Попечительство сприяли соціальному захисту дітей, вчителів та співробітників, що виражалася в наданні допомоги малозабезпеченим учням; сприяння працевлаштуванню вихованців дитячих будинків та інтернатів; створення для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, умов з організації первинної трудової і допрофесійної підготовки; заснування премій і стипендій для малозабезпечених и обдарованих учнів тощо.

Список використаних джерел

- 1.Кеня Ирина Алексеевна. Благотворительность в контексте социально-экономического развития России: правовые и региональные аспекты // <http://enotabene.ru/h>
- 2.Полное собрание законов Российской Империи. – 1828. – Т. III. –Ч. 2. – № 2502. – С. 1097–1127.
- 3.Программа реформ П. А. Столыпина. – В 2-х т. – Документы и материалы. – Т. 2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.hrono.ru/libris/stolypin/stpn2tom.php>
- 4.Сейко Н.А.Доброчинність у сфері освіти України (XIX – початок XX ст.)Київський учбовий округ / Н.А.Сейко // Монографія. – Житомир: Вид – во ЖДУім.І.Я.Франка, 2006. – 448с.
- 5.ЦДАВО України, ф.707, оп. 24, справа 24, 754 арк.

